

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМУ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE ECONOMIC PROFESSIONALS IN THE PROCESS OF DISTANCE LEARNING

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх фахівців економічного напрямку. У роботі розглянуто особливості формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців економічного напрямку в процесі дистанційного навчання.

Автори визначають метою статті аналіз процесу формування іншомовної комунікативної компетентності студентів економічного профілю у процесі дистанційного навчання, засобів дистанційного навчання та труднощів, з якими зіткнулися студенти у процесі переходу на онлайн-навчання.

Проаналізовано такі основні категоріальні поняття, як «компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», «студенти економічного напрямку», «дистанційне навчання», що становлять теоретичну основу дослідження. У статті зазначено, що компетентність – це набута характеристика особистості, що сприяє успішному входженню молодшої людини в життя суспільства, інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування й розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері. Встановлено, що іншомовна комунікативна компетентність передбачає наявність фонетичних, лексичних, граматичних знань та здатності застосовувати ці знання на практиці; це реалізаційна здатність особистості, яка дає змогу фахівцям здійснювати іншомовне спілкування у професійно окреслених ситуаціях із метою порозуміння. Виявлено, що дистанційне навчання є одним із пріоритетних напрямів програми модернізації загальноосвітньої і вищої школи і є чи не єдиною формою взаємодії студентів та викладачів в умовах карантинних обмежень, адже здійснюється завдяки інформаційно-освітнім технологіям і системам комунікації. Зазначено, що дистанційне навчання буває двох типів: синхронне та асинхронне.

На основі опитування серед студентів економічних спеціальностей виявлено труднощі, з якими вони зіткнулися під час дистанційного навчання з іноземної мови. Серед них – відсутність доступу до швидкісного Інтернету, щоб відвідувати онлайн-заняття, навчання на індивідуальному плані та робота під час онлайн-занять, відсутність часу на відвідування онлайн-занять, у чому ми бачимо низький рівень самоорганізації. Проаналізовано кількісні показники відвідуваності студентами онлайн-занять з іноземної мови.

Ключові слова: компетентність, іншомовна комунікативна компетентність, сту-

денти економічного напрямку, дистанційне навчання.

The article is devoted to one of the urgent problems of training future specialists in the economic field. The peculiarities of formation of foreign language communicative competence of future economic specialists in the process of distance learning are considered in the work.

The authors of the article define the analysis of the process of formation of foreign language communicative competence of economic students in the process of distance learning, distance learning tools and difficulties encountered by students in the transition to online learning.

The main categorical concepts such as "competence", "foreign language communicative competence", "students of economic direction", "distance learning", which form the theoretical basis of the study, are analyzed. The article states that competence is an acquired personality characteristic that contributes to the successful entry of a young person into society, an integrated result that shifts the emphasis on the accumulation of normatively defined knowledge, skills and abilities to form and develop students' ability to act, apply experience successful activity in a certain field. It is established that foreign language communicative competence presupposes the presence of phonetic, lexical, grammatical knowledge and the ability to apply this knowledge in practice; it is the realization ability of the individual, which allows professionals to communicate in other languages in professionally defined situations in order to understand. It was found that distance learning is one of the priority areas of the program of modernization of secondary and higher education and is almost the only form of interaction between students and teachers in quarantine restrictions, because it is carried out through information and educational technologies and communication systems. It is noted that distance learning is of two types: synchronous and asynchronous.

Based on a survey of students of economic specialties, the difficulties they encountered during distance learning in a foreign language were revealed. Among them are the lack of access to high-speed Internet to attend online classes, individual training and work during online classes, lack of time to attend online classes, in which we see a low level of self-organization. Quantitative indicators of students' attendance of online foreign language classes are analyzed.

Key words: competence, foreign language communicative competence, students of economic direction, distance learning.

УДК 378:33

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/37.13>

Гайдай І.О.,

канд. пед. наук,
старший викладач кафедри
іноземних мов
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Жалінська І.В.,

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Свисюк О.В.,

старший викладач кафедри
іноземних мов
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Нині важливою складовою частиною характеристики сучасного фахівця будь-якої галузі, зокрема й економічної, є високий рівень іншомовної кому-

нікативної компетентності. Згідно з останніми тенденціями виникає нагальна потреба дистанційного навчання і формування навчальних планів та програм, проведення онлайн-занять, які часто не

мають змоги відвідувати студенти через об'єктивні причини, такі як відсутність доступу до швидкісного Інтернету. Тому значна частина навчального матеріалу передбачена для самостійного опрацювання студентами.

Важливою складовою частиною підготовки фахівця будь-якої галузі є його володіння принаймні однією іноземною мовою. Нині багато країн, що розвиваються, прагнуть увійти до світових економічних організацій. Таким чином у світі простежуються тенденції до єдиного економічного простору. Актуальність цього дослідження зумовлена зростаючою необхідністю формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців економічного напрямку у зв'язку з переходом України до ринкової економіки і розширенням її міжнародних зв'язків, а також запровадження дистанційного навчання як чи не єдиної форми взаємодії викладача і студента в умовах карантинних обмежень.

Теоретичну основу дослідження становлять такі основні категоріальні поняття, як «іншомовна комунікативна компетентність», «студенти економічного напрямку», «дистанційне навчання».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методику формування іншомовної комунікативної компетентності досліджували багато вчених, серед яких – Е.В. Бібікова, Ю.М. Ємельянов, І.О. Зимняя, Ю.І. Пассов, Л.О. Петровська та ін. Головна ідея застосування комунікативного підходу в навчанні іноземної мови – це навчання іноземної мови як засобу спілкування, а також ідея спілкування як засобу навчання.

Дослідженням формування англійської мовної компетентності студентів займається чимало науковців. Серед них – І.А. Вякх, І.С. Ковальчук, Л. Нагірний, О.О. Пантелєєва та Т.Є. Малєєва, С.М. Романюк. Серед досліджень формування іншомовної компетентності студентів економічної сфери – роботи Б.Р. Чернявського та ін.

Дослідження використання засобів дистанційного навчання проводять І. Адамова та Т. Головачук, В.Ю. Биков, І.Г. Власенко, І.В. Іванюк, Н. Клокар, О. Корбут К. Лісецький. М.Г. Прадівляний та Н.Д. Бондар та ін.

Фундаментальною з погляду дослідження формування іншомовної компетентності в майбутніх економістів є дисертаційна робота Б.Р. Чернявського. У його дисертації викладено нове вирішення проблеми формування іншомовної компетентності в майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання. Основні ідеї дисертації базуються на аналізі робіт видатних вітчизняних і зарубіжних учених й зачіпають концептуальні засади професійної підготовки майбутніх економістів, а саме: теоретико-методичні основи професійної освіти економістів, особливості іншомов-

ної підготовки майбутніх економістів, теоретичні положення формування в майбутніх економістів іншомовної компетентності, концептуальні засади організації інтегрованого навчання [12].

А. Веремчук розкриває поняття дистанційної освіти, визначає переваги та недоліки в разі застосування дистанційної форми навчання у ЗВО. Зокрема дослідниця визначає показники ефективності процесу дистанційного навчання, окреслює заходи і напрями для вдосконалення і поширення дистанційної освіти та виділяє негативні і позитивні сторони в процесі впровадження дистанційного навчання в освітній процес [5, с. 320].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на величезну кількість досліджень та їхню теоретичну і практичну цінність, вони не сприяють вирішенню проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності студентів у процесі дистанційного навчання, яке потребує якісно нових методів та підходів до його реалізації.

Мета статті – проаналізувати процес формування іншомовної комунікативної компетентності студентів економічного профілю у процесі дистанційного навчання, засоби дистанційного навчання та труднощі, з якими зіткнулися студенти під час переходу на онлайн-навчання.

Виклад основного матеріалу. За логікою дослідження проаналізуємо визначення базових понять «компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», а також «дистанційне навчання».

Згідно з великим тлумачним словником української мови, «компетентність» – це властивість за значенням, а слово «компетентний» означає «тямущий, кваліфікований» [4, с. 445]. В енциклопедії освіти за редакцією В. Кременя компетентність – це набута характеристика особистості, що сприяє успішному входженню молодої людини в життя суспільства, інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів із накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування й розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері [6, с. 408].

За словами вчених, іншомовна комунікативна компетентність передбачає наявність фонетичних, лексичних, граматичних знань та здатності застосовувати ці знання на практиці [1]; це реалізаційна здатність особистості, яка дає змогу фахівцям здійснювати іншомовне спілкування у професійно окреслених ситуаціях із метою порозуміння [3].

У сучасних реаліях особливої актуальності набувають дистанційна освіта та дистанційне навчання, адже в умовах карантину інші засоби навчання виявилися практично неможливими.

Нині якість освіти – тема більшості дискусій у світових освітніх спільнотах. Якщо кілька років тому

ці обговорення стосувалися традиційної освіти, то тепер поняття якості застосовується до електронного навчання. Тенденції впровадження сучасних інформаційних технологій у процес навчання найбільш розвинених країн показують, що відбувається процес кардинальних змін у системі освіти. Відбувається переоснащення навчальних закладів відповідно до сучасних вимог якості навчання [11, с. 116]. Для успішного рішення цього питання необхідно підготувати відповідну нормативно-правову базу.

Дистанційне навчання є одним із пріоритетних напрямів програми модернізації загальноосвітньої і вищої школи. Кілька років тому існувала потреба отримання вищої освіти дистанційно, що викликано необхідністю навчатися без відриву від виробництва, отримання освіти людьми з обмеженими можливостями та тими, що перебувають за кордоном або у місцях позбавлення волі. Таку можливість надає дистанційне навчання, яке здійснюється завдяки інформаційно-освітнім технологіям і системам комунікації [8]. У сучасних умовах карантинних обмежень дистанційне навчання стало чи не єдиним засобом навчання учнів та студентів.

Дистанційна форма навчання має низку беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для нього час, звичному оточенні та у порівняно автономному темпі. Варто врахувати також і нижчу вартість такого навчання, оскільки відпадає потреба в оренді приміщень, оплаті значної кількості персоналу, та економію часу [2].

Проте система дистанційного навчання має і недоліки. У разі тривалого дистанційного навчання студент перестає правильно формулювати свої думки, висловлюватись та проводити дискусійне обговорення [7].

О. Корбут визначає дистанційну освіту як комплекс освітніх послуг, що надаються широким верствам населення за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані. Серед характерних рис дослідниця визначає гнучкість, модульність, паралельність, асинхронність, економічна ефективність, нова роль викладача, спеціалізований контроль якості освіти, використання спеціалізованих технологій і засобів навчання, опора на сучасні засоби передачі освітньої інформації [9, с. 61].

Розглядаючи переваги та недоліки онлайн-навчання, К. Лісецький зазначає, що завдання онлайн-навчання не в тому, щоб витиснути традиційне навчання «викладач-студент», а в тому, щоб ефективно інтегруватися в нього. На думку науковця, змішане навчання здатне забезпечити найвищу ефективність навчання. адже донести матеріал можна здійснити за допомогою електронних

засобів, а під час занять в аудиторії викладач може сфокусуватися на роз'ясненні складних моментів, організації дискусій, тобто з метою активізації процесу навчання [10, с. 68].

Варто зазначити, що дистанційне навчання буває двох типів: синхронне та асинхронне. Під час синхронного навчання викладач проводить онлайн-заняття, які можуть мало чим відрізнятися від занять в аудиторії, адже студенти і викладач мають змогу спілкуватися в режимі реального часу. Проте варто також обом сторонам навчального процесу опанувати технічні засоби навчання, щоб мати змогу керувати екраном, писати в чаті питання чи пояснення тощо. Тобто тут ми можемо провести паралель із використанням звичайної або інтерактивної дошки в аудиторії.

Тим часом у разі асинхронного типу дистанційного навчання заняття не проводяться в режимі реального часу, а викладач і студент можуть контактувати за допомогою технічних засобів, передаючи інформацію через різноманітні онлайн-сервіси. Якщо простежити за використанням засобів дистанційного навчання на прикладі Державного університету «Житомирська політехніка» (далі – Житомирська політехніка), нині в університеті під час карантину дистанційне навчання представлене через освітній портал університету (learn.ztu.edu.ua), електронну пошту викладачів та студентів, мобільні додатки Viber, Telegram, Instagram, тоді як синхронний тип – через вебінари та онлайн-конференції через використання таких програм, як Google Meet, Moodle, Skype, Zoom, Viber та навчальні онлайн-платформи, зокрема MyEnglishLab, надану міжнародним освітнім центром Dinternal Education.

Вважаємо за необхідне розглянути труднощі, з якими зіткнулися студенти економічних спеціальностей під час дистанційного навчання, що представлені в таблиці 1. Також наприкінці таблиці зазначимо кількість студентів, які відвідували онлайн-заняття регулярно або нерегулярно.

Опитування проводилося анонімно серед 84 студентів економічних спеціальностей, які зазначені під таблицею 1.

Варто зазначити, що регулярно або нерегулярно відвідували онлайн-заняття трохи більше половини опитаних студентів – 47, що становить 56%. Лише 4 студенти (0,04%) визнали, що вони не мали змоги відвідувати онлайн-заняття через відсутність доступу до швидкісного Інтернету. У той же час жоден студент не зазначив, що доступу до Інтернету взагалі. Таким чином вони могли відправляти виконані завдання на електронну пошту викладачів, якщо не могли відвідувати онлайн-заняття.

Відсутність на заняттях деякі студенти пояснили тим, що вони працюють під час онлайн-занять (0,1%), хоча при цьому офіційно на індивідуаль-

Основні труднощі для студентів економічних спеціальностей під час дистанційного навчання

№	Вид проблеми	1 курс			2 курс			
		ТЗ ¹	МО ²	ФБС ³	ТЗ	МО	ПВ ⁴	
1	Немає доступу до швидкісного Інтернету, щоб відвідувати онлайн-заняття	0	0	1	2	1	0	
2	Немає доступу до Інтернету взагалі	0	0	0	0	0	0	
3	Працюю під час онлайн-занять	1	0	1	2	3	2	
4	Немає часу на відвідування онлайн-занять	0	0	2	1	2	2	
5	Навчаюся на індивідуальному плані	0	0	1	0	0	1	
6	Немає відповіді, чому не відвідував(-ла) онлайн-заняття	3	5	2	2	2	1	
7	Відвідував (-ла) онлайн-заняття	нерегулярно	3	3	3	1	4	3
		регулярно	9	8	4	2	4	3
Загалом навчається студентів у підгрупі		16	16	14	10	16	12	

1 – спеціальність 242 «Туризм»; 2 – спеціальність 073 «Менеджмент»;

3 – спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»;

4 – спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

ному плані навчаються лише 2 студенти (0,02%). Проте чимало майбутніх фахівців економічного напрямку зазначили, що не мали часу на відвідування онлайн-занять, при цьому не назвавши об'єктивної причини (0,08%). З цього можемо зробити висновок, що підготовка студентів з іноземної мови в умовах дистанційного навчання потребує значної самоорганізації та самодисципліни.

Висновки. Отже, формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців економічного напрямку – це складна й багатогранна система. Дистанційне навчання вносить свої корективи в цей процес. Нами було проаналізовано різноманітні засоби формування професійно-комунікативної компетентності студентів у процесі дистанційного навчання, а також труднощі, з якими зіткнулися студенти економічних спеціальностей під час дистанційного навчання.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у створенні навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутніх фахівців економічного напрямку з метою формування в них іншомовної комунікативної компетентності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Библикова Э.В. Формирование основ иноязычной коммуникативной компетентности у будущих экологов : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Майкоп, 2006. 29 с.
2. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології* : кол. монографія / В.Ю. Биков, О.О. Гриценчук, Ю.О. Жук та ін. Київ, 2015. С. 77–140.

3. Біла книга національної освіти України / Алексеєнко Т.Ф., Аніщенко В.М., Балл Г.О. та ін.; за ред. В. Кременя. Київ, 2009. С. 265–280.

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Бусел В.Т. Київ–Ірпін, 2004. С. 445.

5. Веремчук А. Проблеми і перспективи дистанційного навчання у ВНЗ. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2013. № 7. С. 319–325.

6. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Кремень. Київ, 2008. С. 408.

7. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації. *Шлях освіти*. 2012. № 4 (46). С. 38–41.

8. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України В.Г. Кременем 20 грудня 2000 р.).

9. Корбут О. До питання про характерні риси дистанційної освіти. *Формування іншомовної соціокультурної компетенції у студентів ВНЗ* : матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 22 листопада 2011 року. Київ : надруковано ТОВ «Дельта Корп», 2011. С. 61–63.

10. Лісецький К. Використання можливостей інтернету в освіті: переваги та недоліки он-лайн навчання. *Формування іншомовної соціокультурної компетенції у студентів ВНЗ* : Матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 22 листопада 2011 року. Київ : надруковано ТОВ «Дельта Корп», 2011. С. 64–68.

11. Москаль Ю. Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної вищої освіти. *Психологія і суспільство*. 2008. № 3. С. 116–122.

12. Чернявський Б.Р. Формування іншомовної компетентності у майбутніх економістів у процесі інтегрованого навчання : дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2021. 260 с.